

Politolog Oskar Krejčí: Kopáním do hrdinů otevíráte bránu nové válce

- CZ24 News | 10. května 2020

ČESKO: ROZHOVOR „Je obtížné s vážnou tváří rozebírat trapné věci...“ Politolog profesor Oskar Krejčí komentuje kauzu „ricin“. „V případě, že by se zmíněným třem konšelům něco stalo – představte si, kdyby někdo na ně třeba plivl! –, mainstreamová média by odpovědné policisty, úředníky a ministry za podcenění situace roztrhala na kousky,“ podotýká. Upozorňuje, že v roce 1949 James Forrestal, náměstek ministra obrany USA, skočil z okna údajně s výkřikem „Rusové přicházejí!“. Profesor rozebírá fungování ruské rozvědky a zpravodajských služeb. V souvislosti se 75. výročí osvobození dodává: „Když takto kopáním do mrtvých hrdinů dodatečně porazíte vítěze, otevíráte bránu k nové válce.“ „Ti, kdo padli, abychom my mohli žít, si přece zaslouží naši vděčnost. A úctu. Rozhodně mnohem, mnohem víc než nějakí dočasní radní.“

Starosta Prahy 6 Ondřej Kolář se kvůli výhrůžkám skrývá na tajném místě, daleko od vlastní rodiny. I když jsou zprávy, že je to i díky tomu, že byl v kontaktu s člověkem infikovaným koronavirem... policie hlídá i primátora Zdeňka Hřiba a starostu Řeporyjí Pavla Novotného. O čem podle vás tyto manévry kolem tří pražských politiků svědčí? Ohrožují nás Rusové, nebo celá věc vypovídá o něčem jiném?

Je obtížné s vážnou tváří rozebírat trapné věci... tak tedy, kdo je kým ohrožen. Předně si asi každý dovede představit, že by se mohl nalézt někdo, kdo by rád nafackoval zmíněným třem smutným hrdinům. Takže určitě zde nějaký stupeň fyzického ohrožení je, což ale u politiků milujících exhibice bývá téměř vždy. Pak jsou ohroženi policisté a vládní činitelé, jejich kariéry. V případě, že by se zmíněným třem konšelům něco stalo – představte si, kdyby někdo na ně třeba plivl! –, mainstreamová média by odpovědné policisty, úředníky a ministry za podcenění situace roztrhala na kousky. Zároveň je tu problém s politiky, kteří uvěří vlastní propagandě.

V roce 1949 James Forrestal, náměstek ministra obrany USA, skočil z okna údajně s výkřikem „Rusové přicházejí!“. To jsou domácí zdroje ohrožení. Ty zahraniční jsou dvojí. Co třeba někdo z Ruska? Tak to by musel být obrovský trouba, protože každý vidí, že zmíněná pražská trojka je na nejlepší cestě zesměšnit se sama – a je správné jim to demokraticky umožnit. Za druhé, mohl by tu být zahraniční zájem na inscenaci útoku z nějaké spřátelené strany, tak aby bylo možné za tento hanebný čin zdiskreditovat Rusko.

A takto bychom mohli ve vymýšlení variant toho „kdo s kým, o čem a pro koho“ pokračovat ještě velmi dlouho. Suma summarum lze ale říci: je dobře, že je uvedené pražské trio pod ochranou.

Do Prahy měl kvůli Hřibovi, Kolářovi a Novotnému údajně přiletět ruský „diplomat“ s jedem ricin. O celé věci na stránkách Respektu informoval novinář Ondřej Kundra. Někteří ale namítají, že v textu nejsou žádné ověřitelné zdroje této informace a že je s podivem, že by se o takové věci někdo dozvěděl. Jak celá kauza působí na vás?

Že by jednou jako tragédie, podruhé jako fraška? Jednou novičok, podruhé ricin... je urážlivé, že ruští špióni používají v Česku tak nemoderní nástroje.

Ale vážně. Sovětská rozvědka po svém vzniku přenesla občanskou válku i do zahraničí a likvidace protivníků k válce patří; ostatně nebyly zcela výjimečné ani útoky z druhé strany, a to nejen na sovětské diplomaty. Zároveň k subkultuře všech velkých zpravodajských služeb patří přesvědčení, že

likvidace zrádce není msta, ale provozní nutnost. Otázkou je, jak rozumět slovu „likvidace“. Zda se jedná o zabití, nebo znevěrohodnění či zesměšnění. Učinit přeběhlíka nevěrohodným je nejcennější výsledek. Problém je, když přeběhlík má na svědomí lidské životy. Zmínění tři smutní hrdinové z Prahy ovšem do takovéto supiny ohrožených nepatří ani okrajově. Nejsou to zrádci, jsou ve svých názorech i útočném chování konzistentní. Oni nechybují, pochybil ten, kdo jim při povolebních kuloárových jednáních svěřil kulaté razítko.

Myslíte si tedy, že ruská rozvědka s celou situací nemá nic společného? Vždyť zmíněný novinový článek se odvolává na zdroje ze zpravodajských služeb.

Je tu ještě jeden problém: velká devalvace pravdivostní hodnoty sdělení ze zpravodajské komunity. Zpravodajské služby sbírají a vyhodnocují informace, a to i z utajovaných zdrojů. Po skončení studené války tento úkol dostal nový rozměr: kyberprostor. Zdá se, že klesl význam klasických agenturních sítí, přičemž narůstá úloha různých odposlechů a průniků do elektronických skladů informací. To znamená, že se při sběru informací zvýšil důraz na techniku, a to na úkor živého člověka-agenta. Vzrostlo množství získaných dat, ale pokleslo předběžné vyhodnocení, které prováděli agenti a rezidenti.

To, že se z „řemesla urozených“ – tak špionáž charakterizoval Wilhelm Canaris – stala do značné míry hra jedniček a nul, neznamená, že se zpravodajské služby zcela odlidštily. Problémem je, že vyhodnocení získaných informací připadlo téměř zcela centrále. Přitom se zároveň v některých zemích, a to především v USA, práce zpravodajských centrál nadměrně zpolitizovala. Začalo se provádět vyhodnocování podle aktuálních potřeb státního vedení. Proto se mohl Colin Powell, ministr zahraničí, domnívat, že Saddám Husajn má zbraně hromadného ničení, a zesměšnit se tak při jednání v Radě bezpečnosti OSN před celým světem. A proto měl Barack Obama při první prezidentské kandidatuře v programu „odpolitizování zpravodajských služeb“.

Chcete tím říci, že zpravodajské služby za vzniklou situací nemohou? Že jen někdo zneužívá tajně získané informace?

To ne, či ne zcela. Zpravodajské služby vždy prováděly subverzní operace. Nešlo a nejde jen o pronásledování zběhů či organizování atentátů na různé Heydrichy, nebo o podporu teroristů či partyzánů. K podvrtným operacím patří i propagandistické kampaně. Zpravodajské služby se vždy zaměřovaly na získání takzvaných vlivových osob, lidí, kteří mají vliv na své okolí či možnost ovlivnit veřejné mínění. Především na novináře. Zdá se ale, že i tato aktivita upadá, ztrácí na kvalitě: kampaní je mnoho, překrývají se, jsou krátkodobé, protiřečí si. Teď je to krásně vidět na koronavirových kauzách. Podle Úřadu ředitele zpravodajských služeb, který koordinuje práci 16 civilních a vojenských zpravodajských centrál USA, virus není vytvořen lidskou rukou. Ministr zahraničí USA, který býval ředitelem CIA, tvrdí, že existuje mnoho důkazů o původu viru z wuchanské laboratoře. Zdroje z Austrálie zase hlásí, že aliance Pět očí – k ní patří USA, Austrálie, Nový Zéland, Kanada a Velká Británie – dospěla k závěru, že Čína záměrně manipulovala s informacemi. Mimochodem, napadlo vás, co mají země této zpravodajské aliance společného? Proč mezi jejími členy není například Francie či Německo? Aliance Pět očí zahrnuje pouze státy, které patřily k Britskému impériu. Země, jejichž mocenské elity mají anglosaské kořeny. Vzpomeňte na skandál kolem odposlechu telefonu kancléřky Angely Merkelové – tehdy se solidarita Pěti očí uplatňovala v praxi tak trochu před očima veřejnosti.

A pak jsou tu komorní zpravodajské služby, které pilně plní zahraniční propagandistické zadání, aby jejich šéfové mohli dostat medaili.

Je potřeba už udělat nějaký zásadní krok, protože chování Ruska vůči našemu státu je naprosto nepřijatelné, nebo vše vede jen k poškození vztahů s Ruskem? Komu by mohlo

hrát do karet?

Když velvyslanec USA zašle členům sněmovního rozpočtového výboru dopis, v němž vyhrožuje sankcemi v případě vyšší digitální daně, je to přátelská rada. A všichni se s díky a radostně přizpůsobí. Když se čínská ambasáda přimlouvá za Huawei nebo se Moskva ohradí proti bourání soch, je to zcela nepřijatelné vměšování do vnitřních záležitostí, arogantní chování mocnosti vůči malému státu. Na tomto přístupu není nic ke komentování – prostě někteří lidé mají zeměpisně orientované ideologické preference a podle nich vše měří.

Velvyslanectví USA, Ruska i Číny jsou zde mimo jiné proto, aby tlumočila stanovisko své vlády. Je to jejich povinnost. V této chvíli to nejsou vlády, kdo ničí vztahy mezi zmíněnými státy, ale především senzacechtivá média a fanatismus některých rádobydemokratů. Ti vědí, že z pandemie lidstvo musí vyjít posíleno na boj proti temným silám na Východě.

Ministr Tomáš Petříček obhajuje svobodu slova, Rusko mluví o novinářské kachně, vyměňují si mezi sebou „nóty“. Vztahy s Ruskem podle Petříčka procházejí „velmi složitým obdobím“. Co to podle vás přinese? Jak tato kauza dopadne?

Když televize Rossija 1 odvysílala film o invazi armád Varšavské smlouvy, ve kterém se mluvilo o „bratrské pomoci“, nikdo v Česku neobhajoval svobodu slova scenáristy a režiséra – zvedla se bouřlivá vlna kritizující politiku Kremlu. Když se loni v Česku na všech politických úrovních rozezněl křik kvůli tomu, že několik poslanců ruské Dumy navrhlo změny v zákonu o veteránech, nikdo nemluvil o suverenitě zvolených poslanců. V tehdejší hysterické kampani nezbylo místo pro věcné posouzení toho, jak definovat veterána. To vše ale bylo v pořádku.

Zdá se, že pro zahraniční politiku českého státu teď nepřipravují noty v Černínském paláci, ale na radnicích a Kavčích horách v Praze. Kdybych měl odvahu, řekl bych, že se tak děje mimo jiné proto, že se ministr zahraničí, ministr obrany i premiér chovají zbaběle. Necháávají volný prostor pro úpadkovou komunální aktivitu. Nejde o to, aby omezovali svobodu slova radních. Jde o to, říci jasné stanovisko, které hájí historickou pravdu, památku skutečných hrdinů a přátelské vztahy s jinými státy. Rozumná politika se sama nezformuje a neobhájí. Utváří se každodenní aktivní obranou humanistických principů konkrétními lidmi. A míra odpovědnosti je dána mírou

Nejde jen o kauzu „ricin“, těch aktuálních událostí, které mohou měnit vztahy s Ruskem, je více. Je to prostě jen souhra událostí, nebo chce někdo takto slavit 75. výročí osvobození?

Máte pravdu, nejde o souhru událostí. A nejde jen o oslavy osvobození. Nejsnáze se společnost ovládá, když je jasné vidět blížící se nepřítel. V dobách zlomu, jako je ta dnešní, je to zvláště oblíbený nástroj. Rusko obnovilo schopnost hájit svoji suverenitu a svoji nezávislost žárlivě střeží. Čína roste neuvěřitelným tempem, ekonomika Západu stojí na otaznících. Je třeba lidi vylekat. Nepřítel z Východu – to je osvědčená melodie. Nechci ani připomínat, kdo ji tak rád pěl.

Pro Argument jste připomínal: „Díky primitivní politizaci minulosti se důstojné vzpomínky na hrdiny největší války v lidských dějinách do značné míry změnil na souboj emocí. V Česko-Slovensku to začalo v dubnu 1991. Tehdy jeden výtvarník - a po něm několik poslanců - natřel památník osvobození Prahy na růžovo.“ Máme rok 2020. Proč se stále nedokážeme vyrovnat s minulostí?

Co znamená „vyrovnat se s minulostí“? Každý z nás je s minulostí nějak vyrovnán. Ono slovní spojení „vyrovnat se s minulostí“ skrývá dvoustupňový požadavek. Za prvé, má jít o sjednocení názoru na minulost; za druhé, výsledná zglajchšaltovaná jednota má směřovat k podpoře aktuálních politických zájmů nějakých jedinců či skupin.

Existuje jediné skutečné „vyrovnání se s minulostí“: nevytahovat historická témata jako klacek v současných sporech a nechat průchod kultivované diskusi. To ovšem při současném stavu české politické kultury není možné. Především díky veřejnoprávním jednostrannostem.

Jaký je smysl natírání památníků osvobození na růžovo či odstraňování soch? – pardon, v orwellovském jazyce dneška „přesouvání soch“. Je to útok na city, který má přerušit emotivní vazbu lidí k minulosti obsaženou ve vzpomínce na hrůzy války. Urazit a ponížit lidi, kteří si obětí rudoarmějců váží, utvrdit je v tom, že jsou zcela bezmocní. Když takto kopáním do mrtvých hrdinů dodatečně porazíte vítěze, otevíráte bránu k nové válce. Lidé budou ochotněji naslouchat výzvám k vyšším výdajům na zbrojení, provázet vojáky na předem prohrané zahraniční mise a posouvat NATO na východ. Netvrdím, že falešně hrajícímu pražskému triu, o kterém jsme mluvili na začátku našeho rozhovoru, jde o toto. Jenže hrají hru, která urovnává cestu k nové tragédii. Asi nevědí, co činí, a tak jim bůh odpustí. Mrtví nikoliv, ti odpouštět nemohou.

V Rusku je výhra nad nacismem základem národní hrdosti, zlé jazyky tvrdí, že důvodem je obecně smutná ruská současnost a nelehký život, ve kterém není příliš důvodů k hrdosti, a proto se Rusové stále vracejí k 75 let starému triumfu. Co na to říci?

V Rusku asi není rodina, která by neměla někoho postiženého politickými represemi a v níž by neměli hrdinu padlého ve Velké vlastenecké válce. S trochou empatie by se dal přístup Rusů k výročí vítězství ve druhé světové válce pochopit. Jenže empatie se v Česku nedostává politikům ani na regionální, ani na celostátní úrovni.

Kam by se historická diskuse o druhé světové válce měla posunout a co by v ní v současné době mělo ještě být řečeno?

Předně chybí upřímná úcta k padlým hrdinům. A pak jasné vědomí nepřitele a osudovosti zápasu s ním. Každý novinář či partajník je dnes chytřejší než Churchill, který věděl, kdy, s kým a proti komu se má spojit.

Jaký je hlavní smysl připomínání konce druhé světové války, i když to letošní 75. výročí ve světle trvající pandemie možná téměř zanikne?

Připomínka konce válečného horroru obsahuje špetku naděje, že se lidé poučí. Skutečně malou špetku. A pak – ti, kdo padli, abychom my mohli žít, si přece zaslouží naši vděčnost. A úctu. Rozhodně mnohem, mnohem víc než nějácí dočasní radní.